

UZASADNIENIE

Projektowane rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki w sprawie niektórych publicznych placówek systemu oświaty stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”.

Wydanie nowego rozporządzenia jest konieczne w związku ze zmianą brzmienia upoważnienia ustawowego wprowadzoną w art. 389 pkt 10 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. 1700), zwanej dalej „ustawą o nieletnich”. Obecnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (Dz. U. poz. 1606, z późn. zm.).

W projektowanym rozporządzeniu, co do zasady, zachowano dotychczasowe regulacje dotyczące:

- 1) placówek oświatowo-wychowawczych;
- 2) młodzieżowych ośrodków socjoterapii;
- 3) specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych;
- 4) specjalnych ośrodków wychowawczych;
- 5) ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych;
- 6) placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania.

Projektowane rozporządzenie zawiera nowe regulacje dotyczące młodzieżowych ośrodków wychowawczych, zwanych dalej „MOW”, w tym zgodnie z nowym brzmieniem upoważnienia ustawowego regulacje dotyczące warunków i trybu udzielania wychowankom MOW urlopów i przepustek, warunków pobytu nieletnich matek i ich dzieci w MOW oraz sposobu dokumentowania pobytu nieletnich matek i ich dzieci w MOW. Nowe regulacje są konsekwencją rozwiązań przyjętych w ustawie o nieletnich, która jako środek wychowawczy przewiduje możliwość umieszczenia nieletniego w MOW, na podstawie postanowienia sądu rodzinnego.

W projektowanych przepisach uwzględniono również dotychczasowe rozwiązania wynikające z przepisów wydanych na podstawie art. 81 ustawy dnia 26 października 1982 r.

o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969 oraz z 2022 r. poz. 1700), która utraciła moc z dniem 1 września 2022 r., które zostały dostosowane do rozwiązań przewidzianych w ustawie o nieletnich oraz przepisach wykonawczych do tej ustawy:

- 1) w projektowanych przepisach wskazano podmiot obowiązany do przeprowadzenia z wychowankiem rozmowy wstępnej niezwłocznie po przyjęciu wychowanka do MOW, a także do zapoznania wychowanka z jego prawami i obowiązkami, zasadami pobytu w MOW oraz pouczenia o terminie i sposobie składania zażalenia (obowiązek wykonanie powyższych czynności wynika z art. 179 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o nieletnich) (§ 13 projektowanego rozporządzenia);
- 2) wychowankowie MOW, tak jak dotychczas, będą mogli być urlopowani za zgodą sędziego rodzinnego. Wniosek o wyrażenie przez sędziego rodzinnego zgody na udzielenie wychowankowi MOW urlopu będzie składany przez dyrektora MOW. Ponadto, proponuje się, aby wychowanek przed opuszczeniem MOW w związku z udzielonym urlopem przedkładał dyrektorowi MOW informację zawierającą w szczególności przebieg podróży wychowanka, miejsce pobytu wychowanka w czasie urlopu oraz czynności zaplanowane do zrealizowania przez wychowanka w czasie urlopu. Urlop będzie udzielny w dniach, w których nie odbywają się zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 6 ustawy (§ 14 projektowanego rozporządzenia);
- 3) utrzymano rozwiązania przewidujące obowiązek opracowania i realizowania z wychowankiem nieposiadającym orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego, o którym mowa w art. 127 ust. 3 ustawy (§ 18 ust. 4 projektowanego rozporządzenia);
- 4) zachowano dotychczasowe regulacje dotyczące prowadzonych przez MOW działań związanych z zapobieganiem wydarzeniom nadzwyczajnym określonym w art. 87 pkt 12 ustawy o nieletnich oraz sposobu postępowania w przypadku ich wystąpienia, w tym uwzględniono obowiązek powiadomienia przez dyrektora MOW, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, organu sprawującego nadzór pedagogiczny, organu prowadzącego MOW i komisji, o której mowa w art. 178 ustawy o nieletnich, o wydarzeniu nadzwyczajnym oraz jego przyczynach (§ 20 projektowanego rozporządzenia);
- 5) dyrektor MOW lub rodzice, tak jak dotychczas, będą mogli wnioskować do sądu rodzinnego o uchylenie lub zwolnienie wychowanka z MOW lub zmianę środka wychowawczego. Do wniosku będzie dołączana informacja o efektach zastosowanych

dotychczas działań resocjalizacyjnych, edukacyjnych lub terapeutycznych i zaobserwowanych zmianach w postępowaniu wychowanka, które uzasadniają przypuszczenie o prawidłowym uczestnictwie wychowanka w życiu społecznym, wynikające z oceny zasadności dalszego pobytu wychowanka w MOW (§ 21 projektowanego rozporządzenia).

Nowe rozwiązania przewidziane w projektowanym rozporządzeniu obejmują:

- 1) przyjmowanie do MOW wychowanków z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym. Biorąc pod uwagę poziom funkcjonowania nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym oraz przyczyny kierowania spraw dotyczących tych nieletnich do sądu rodzinnego, istnieje konieczność wprowadzenia systemowego rozwiązania umożliwiającego funkcjonowanie MOW dla wychowanków z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym. Ta grupa wychowanków będzie kierowana do MOW o charakterze resocjalizacyjno-rewalidacyjnym, które będą zapewniać wychowankom przede wszystkim kształcenie specjalne, dostosowane do ich potrzeb i możliwości psychofizycznych oraz wychowanie (§ 10 pkt 2 projektowanego rozporządzenia);
- 2) wskazanie, że wychowankiem MOW jest również nieletni zwolniony z MOW, który po ukończeniu 18 lat, za zgodą dyrektora MOW, pozostaje w MOW w celu kontynuowania kształcenia w szkole wchodzącej w skład MOW. Przyjęcie takiego rozwiązania jest konsekwencją regulacji zawartej w art. 184 ustawy o nieletnich. Przepis jednoznacznie wskazujący, kto jest wychowankiem MOW, niweluje wątpliwości dyrektorów MOW, organów prowadzących i organów dotujących niepubliczne MOW, które już obecnie są kierowane do Ministerstwa Edukacji i Nauki. Ponadto, tak jak dotychczas, wskazano, że wychowankiem MOW jest nieletni, wobec którego sąd rodzinny orzekł o umieszczeniu w MOW. Taki nieletni staje się wychowankiem MOW z dniem zawiadomienia dyrektora MOW przez komisję, o której mowa w art. 178 ust. 1 ustawy o nieletnich, o skierowaniu nieletniego do MOW (§ 12 projektowanego rozporządzenia);
- 3) czasowe opuszczenie MOW przez wychowanka w przypadku udzielenia przepustki przez dyrektora MOW, zgodnie z art. 180 ustawy o nieletnich. Z tego względu w projektowanym rozporządzeniu określono warunki i tryb udzielania wychowankom MOW przepustek. Proponuje się, aby dyrektor MOW umożliwiał opuszczenie MOW wychowankom na okres nie dłuższy niż 3 dni, a jedynie w przypadkach losowych na okres dłuższy niż 3 dni (§ 15 projektowanego rozporządzenia);

- 4) organizowanie w wyznaczonych MOW domu dla matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 2 ustawy o nieletnich. W projekcie rozporządzenia określono warunki pobytu nieletnich matek i ich dzieci w MOW oraz sposób dokumentowania pobytu nieletnich matek i ich dzieci w MOW (§ 17 projektowanego rozporządzenia).

Funkcjonowanie w publicznym MOW domu dla matki i dziecka będzie wskazywane w statucie MOW. Zgodnie z § 2 ust. 1 i § 4 załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. poz. 466), statut MOW określa szczegółowe cele i zadania MOW oraz sposób wykonywania tych zadań, z uwzględnieniem zadań profilaktyczno-wychowawczych, edukacyjnych, terapeutycznych i resocjalizacyjnych, w tym wynikających z indywidualnych programów pracy z wychowankami, oraz organizację MOW. W przypadku niepublicznych MOW będą miały zastosowanie przepisy art. 172 ust. 2 pkt 4 ustawy, które wskazują, że statut placówki powinien określać organizację placówki.

W związku z możliwością zorganizowania w MOW domu dla matki i dziecka dla wychowanek będących nieletnimi matkami, które za zgodą sądu rodzinnego będą mogły przebywać w MOW wraz ze swoimi dziećmi, projektowane rozporządzenie przewiduje:

- 1) obowiązek zawiadomienia o przyjęciu dziecka do domu dla matki i dziecka ojca dziecka oraz sądu opiekuńczego, który wydał postanowienie o umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka albo zgodę na przebywanie dziecka z nieletnią matką w domu dla matki i dziecka (§ 17 ust. 1 projektowanego rozporządzenia);
- 2) wprowadzenie rozwiązania, zgodnie z którym zorganizowanie przewiezienia dziecka do domu dla matki i dziecka będzie należało do osoby sprawującej faktyczną pieczę nad dzieckiem lub podmiotu sprawującego instytucjonalną pieczę zastępczą, w której dziecko przebywa, w porozumieniu z dyrektorem MOW (§ 17 ust. 2 projektowanego rozporządzenia);
- 3) wprowadzenie regulacji, zgodnie z którą nieletnim matkom umieszczonym w domu dla matki i dziecka MOW ma obowiązek zapewnić wyposażenie zbliżone do warunków domowych, a także zapewnić dzieciom, stosownie do wieku i indywidualnych potrzeb, wyżywienie, bieliznę, odzież, obuwie i inne niezbędne przedmioty osobistego użytku (§ 17 ust. 3 i 4 projektowanego rozporządzenia);
- 4) zobowiązanie wychowanki przebywającej w MOW wraz ze swoim dzieckiem do sprawowania stałej opieki nad dzieckiem, również w okresie czasowego przebywania poza MOW w związku z urlopowaniem lub przepustką. Projekt rozporządzenia przewiduje, że nieletnia matka, która czasowo opuszcza MOW w związku z urlopem lub

przepustką zawsze opuszcza MOW wraz z dzieckiem, a jedynie w uzasadnionych przypadkach, po uzyskaniu zgody dyrektora MOW, może pozostawić dziecko w MOW, nie dłużej jednak niż na 24 godziny (§ 17 ust. 5 projektowanego rozporządzenia);

- 5) zobowiązanie dyrektora MOW do podjęcia odpowiednich czynności w sytuacji, gdy wychowanka MOW będąca nieletnią matką nie wróci do domu dla matki i dziecka, wróci do MOW bez dziecka albo dokona ucieczki z MOW wraz z dzieckiem. W takich sytuacjach dyrektor MOW będzie obowiązany do powiadomienia sądu opiekuńczego, który orzekł o umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka, o którym mowa w art. 137 ustawy o nieletnich, albo sądu opiekuńczego, który wydał zgodę na przebywanie dziecka z nieletnią matką w domu dla matki i dziecka, o którym mowa w art. 138 ustawy o nieletnich (§ 17 ust. 6 projektowanego rozporządzenia);
- 6) że w przypadku okresowej niemożności wykonywania przez wychowankę będącej nieletnią matką pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem, opiekę nad dzieckiem będzie sprawowała osoby sprawującą faktyczną pieczę nad dzieckiem lub podmiot sprawujący instytucjonalną pieczę zastępczą, w której dziecko przebywa (§ 17 ust. 7 projektowanego rozporządzenia);
- 7) uwzględnienie dodatkowo w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym, opracowanym dla wychowanki MOW będącej nieletnią matką zajęć z zakresu opieki zapewniającej dziecku prawidłowy rozwój psychofizyczny w celu zapewnienia dziecku umieszczonemu w domu dla matki i dziecka jak najlepszych warunków sprzyjających jego prawidłowemu rozwojowi. Ponadto, zespół wychowawców i specjalistów prowadzących zajęcia z wychowanką będącą nieletnią matką umieszczoną w domu dla matki i dziecka, będzie dokonywał wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania tej wychowanki w zakresie wywiązywania się z roli rodzicielskiej (§ 18 ust. 2 i 3 projektowanego rozporządzenia);
- 8) określenie dokumentacji prowadzonej w MOW w związku z pobytem w MOW dziecka wychowanki będącej nieletnią matką, w tym księgę ewidencji dzieci, w której będą wpisywane dane dotyczące dziecka (§ 19 projektowanego rozporządzenia);
- 9) określenie maksymalnej liczby wychowanek będących nieletnimi matkami w domu dla matki i dziecka.

Ze względu na to, że domy dla matki i dziecka w MOW będą funkcjonowały jako odrębne grupy wychowawcze proponuje się, aby grupy te liczyły nie więcej niż 6 wychowanek, a opieka nad dzieckiem w czasie pobytu wychowanki na zajęciach edukacyjnych, praktycznej nauce zawodu lub zajęciach umożliwiających wychowance

nabywanie umiejętności życiowych i społecznych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym po opuszczeniu MOW, była zapewniana przez pomoc nauczyciela (§ 27 ust. 3 i 5 projektowanego rozporządzenia).

Dodatkowo w projekcie rozporządzenia uwzględniono propozycje dyrektorów MOW mające na celu poprawę funkcjonowania MOW i oddziaływań resocjalizacyjnych, którymi są obejmowani wychowankowie:

- 1) zrezygnowano z określania, że grupa wychowawcza obejmuje wychowanków w zbliżonym wieku. Jak wskazują dyrektorzy MOW poziom demoralizacji wychowanków MOW oraz ich indywidualne potrzeby rozwojowe i specyficzne problemy wychowawcze powinny być najważniejszymi wyznacznikami doboru wychowanków do grupy wychowawczej. Takie rozwiązanie będzie dotyczyć również młodzieżowych ośrodków socjoterapii (§ 27 ust. 1 projektowanego rozporządzenia).
- 2) zrezygnowano z dookreślenia, że MOW zapewnia wychowankom pokoje mieszkalne wyposażone w łóżka jednoosobowe. Jak wskazują dyrektorzy MOW w ocenie osób kontrolujących MOW łóżka piętrowe nie są łózkami jednoosobowymi. Natomiast w przypadku pokoi dwuosobowych w MOW używa się łóżek piętrowych, które pozwalają na lepsze wykorzystanie pozostałej powierzchni użytkowej pomieszczenia. Takie rozwiązanie będzie dotyczyć również młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych oraz specjalnych ośrodków wychowawczych.

Ponadto zrezygnowano ze wskazywania, że w MOW i młodzieżowym ośrodku socjoterapii mieszkają wyłącznie wychowankowie. Zgromadzenia kościelne, które prowadzą te placówki, dysponują budynkami, które są wykorzystywane także jako miejsca pobytu zatrudnionych tam osób duchownych, dlatego przepis w dotychczasowym brzmieniu znacząco utrudniał im organizację;

- 3) zaproponowano ujednoczenie terminów dotyczących opracowania i zatwierdzania arkusza organizacji placówki (§ 81 ust. 1 i 2 projektowanego rozporządzenia), wskazując, że arkusz organizacji placówki będzie opracowywany i zatwierdzany w tych samych terminach, w których są opracowane i zatwierdzane arkusze organizacji szkoły, zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych (Dz. U. poz. 502, z późn. zm.).

Ponadto, w projektowanym rozporządzeniu zrezygnowano z dotychczasowych regulacji dotyczących:

- 1) określenia, że MOW współpracuje z Rzecznikiem Praw Obywatelskich w zakresie przeprowadzanych w MOW wizyt, o których mowa w Protokole fakultatywnym do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz.U. z 2007 r. poz. 192), stanowiącym załącznik do uchwały nr 144/2005 Rady Ministrów z dnia 25 maja 2005 r. Uwzględniając uwagi zgłoszone do procedowanego w 2017 r. projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowania uczniom w okresie pobierania nauki poza miejsce stałego zamieszkania¹, przepis ten ma charakter jedynie informacyjny w świetle treści art. 4, art. 19 i art. 20 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. poz. 192);
- 2) określenia, że podmioty sprawujące instytucjonalną pieczę zastępczą nad wychowankiem zapewniają wychowankowi podczas pobytu w MOW, młodzieżowym ośrodku socjoterapii, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym i ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym pokrycie kosztów wyżywienia wychowanka oraz zaopatrzenia wychowanka w odzież, obuwie, środki czystości i środki higieny osobistej oraz leki, okulary, podręczniki i pomoce szkolne, a także kieszonkowe.

Przepis upoważniający, zgodnie z którym rozporządzenie ma określić rodzaje i szczegółowe zasady działania placówek publicznych, o których mowa w art. 2 pkt 3, 7 i 8 ustawy, i warunki pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz może określić wysokość i zasady odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach, nie daje podstaw do regulowania tego rodzaju obowiązku podmiotu sprawującego instytucjonalną opiekę zastępczą nad wychowankiem w związku z jego pobytem w ww. ośrodkach. Kwestia ta powinna być przedmiotem regulacji przepisów dotyczących instytucjonalnej opieki zastępczej.

¹ <https://legislacja.gov.pl/projekt/12297362/katalog/12426982#12426982>

W projektowanym rozporządzeniu zawarto również przepisy porządkujące, w tym przepisy dostosowujące i doprecyzowujące kwestię zatrudniania psychologów i pedagogów w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, z zachowaniem dotychczasowego wymiaru etatów zatrudnienia, oraz przepisy przejściowe zobowiązujące dyrektora MOW do dostosowania arkusza organizacji MOW opracowanego na rok 2022/2023 do przepisów projektowanego rozporządzenia.

Arkusze organizacji publicznych MOW na rok szkolny 2022/2023 zatwierdzone przez organ prowadzący przed dniem wejścia w życie projektowanego rozporządzenia dyrektorzy tych ośrodków dostosują do przepisów rozporządzenia, w terminie 5 dni od dnia wejścia w życie rozporządzenia. Natomiast w przypadku wprowadzenia zmian w arkuszach organizacji MOW na rok szkolny 2022/2023 arkusze organizacji będą przedstawiane ponownie do zaopiniowania przez kuratora oświaty i zatwierdzenia przez organ prowadzący w terminie 10 dni od dnia wejścia w życie rozporządzenia (§ 86 projektowanego rozporządzenia).

Proponuje się, aby rozporządzenie weszło w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia. Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1461) w uzasadnionych przypadkach akty normatywne mogą wchodzić w życie w terminie krótszym niż czternaście dni, a jeżeli ważny interes państwa wymaga natychmiastowego wejścia w życie aktu normatywnego i zasady demokratycznego państwa prawnego nie stoją temu na przeszkodzie, dniem wejścia w życie może być dzień ogłoszenia tego aktu w dzienniku urzędowym. Wejście w życie projektowanego rozporządzenia w terminie niezapewniającym czternastodniowej *vacatio legis* jest podyktowane koniecznością pilnego wprowadzenia rozwiązań stanowiących konsekwencję wejścia w życie z dniem 1 września 2022 r. ustawy o nieletnich zmian, w szczególności przepisów określających warunki pobytu nieletnich matek i ich dzieci w domach dla matki i dziecka, które mogą być organizowane w MOW od dnia 1 września 2022 r. Proponowane rozwiązanie dotyczące terminu wejścia w życie projektowanego rozporządzenia z dniem następującym po dniu ogłoszenia jest dopuszczalne z punktu widzenia zasad demokratycznego państwa prawnego i uzasadnione interesem adresatów zawartych w nim norm prawnych.

Projekt rozporządzenia nie zawiera przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania

krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597) i w związku z tym nie podlega notyfikacji.

Przedmiot regulacji nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Projekt rozporządzenia nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt rozporządzenia nie wpływa na działalność mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców.

Odnosząc się do § 12 pkt 1 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. z 2016 r. poz. 283), należy stwierdzić, że projekt rozporządzenia uwzględnia regulacje, w stosunku do których nie ma możliwości, aby mogły być podjęte za pomocą alternatywnych środków.